

USTAV
REPUBLIKE HRVATSKE

Što bi udruge uvrstile u Ustav

- pravo na održivi razvoj
- pravo na spolno usmjerenje
- nediskriminiranje spolne orijentacije
- zaštita istospolne zajednice
- izgradnja mira i nenasilje
- izručenje ratnih zločinaca u skladu s međunarodnim ugovorima
- pravo na pristup informacijama
- izbjegavanje sukoba interesa
- ukidanje zastupničkog imuniteta za kaznena djela iznad 5 godina
- 5 posto potpisa birača za referendum

OZBILJAN ISKORAK ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA U RASPRAVI O USTAVNIM PROMJENAMA U HRVATSKOJ

Izgradnja mira i održivi razvoj

Neven ŠANTIĆ

Deset udruga civilnog društva ozbiljno je shvatilo formalni poziv na javnu raspravu o ustavnim promjenama, koji se zapravo sveo na pregovore dviju najjačih stranaka HDZ-a i SDP-a. Stoga su Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, Centar za mirovne studije, Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, Dokumenta, GONG, Građanski odbor za ljudska prava, Iskorak, Kontra, Zelena akcija i NATO na referendum odlučili zasukati ruke i sami kreirati javnu raspravu. Poslali su svoje prijedloge promjena 11 članaka Ustava na brojne adrese, od klubova zastupnika, Odbora za Ustav i drugih saborskih tijela do Vlade, Pučkog pravobranitelja i Ureda predsjednika. Bilo je tu i sastanaka s klubovima HDZ-a i SDP-a, s nezavisnim zastupnikom Dragutinom Lesarom, te Ivom Josipovićem dok je još bio predsjednički kandidat. Naposljetku valja spomenuti i tribinu u studenome prošle godine u Saboru, gdje su se pozivu udruga od sve siline zvanih odazvali tek Vladimir Seks (HDZ), Josip Leko (SDP) i pučki pravobranitelj Jurica Malčić. »Promet« je, kako god okrenuli, bio popriličan, a kakva će biti »zarada«, vidjet ćemo uskoro kada ustavne promjene dođu na finalnu raspravu u Sabor.

Što bi dakle udruge mijenjale u Ustavu? Predložile su intervencije u članke Ustava koji se tiču područja ljudskih prava i temeljnih sloboda, vladavine prava, funkcioniranja pravne države i demokratskog društvenog uređenja. Tako bi u članku 3. Ustava, gdje se navode najviše vrednote ustavnog poretka, umjesto zastarjelog pojma »mirotvorno« trebalo uvesti novi izraz »izgradnja mira«, kakav je prihvaćen i od Ujedinjenih nacija. Također se

Značajnija se intervencija predlaže u članku 9., koji govori o nemogućnosti oduzimanja državljanstva i neizručivanju hrvatskih državljana drugim državama

traži uvrštavanje riječi »nenasilje« čime bi se poslala jasna poruka o promoviranju nenasilja u postratnom razdoblju i to u regiji koja bi zbog nedavne prošlosti trebala itekako voditi računa o tim vrednotama i prednjačiti u inicijativama. U istom članku udruge traže da se kao najviša ustavna vrednota uvrsti i »održivi razvoj«, kao ravnoteža ekonomske, socijalne i ekološke komponente razvoja, koji je ne samo jedan od temeljnih ciljeva Europske unije, nego ga visoko vrednuje i sama Hrvatska što je potvrđeno prošle godine u veljači kada je Sabor donio Strategiju održivog razvika Republike Hrvatske. U istom duhu, predlaže se da se »održivi razvoj« uvrsti i u članak 49. stavak 3. Ustava gdje se govori o brzi

države za napredak i razvitak svih svojih krajeva. Značajnija se intervencija predlaže u članku 9., koji govori o nemogućnosti oduzimanja državljanstva i neizručivanju hrvatskih državljana drugim državama, pa bi shodno inicijativni udruge »kod međunarodnih ugovora koje RH sklapa kao iznimku od načela neizručivanja trebalo uključiti osobe koje su počinile najteže, ratne zločine«. S druge strane, ne osporavajući instituciju imuniteta zastupnika, kako bi im se omogućilo nesmetan rad i iznošenje mišljenja, prema prijedlogu udruga svakako bi valjalo spriječiti da imunitet bude paravan iza kojeg bi se skrivali počinitelji teških kaznenih djela, pa se predlaže da se u članku 75. imunitet nepovredivosti ukine za kaznena djela za koja je propisana kazna duža od pet godina.

Četiri prijedloga promjene Ustava upereni su protiv homofobije. Prvi se odnosi na članak 14. gdje se govori o jednakosti svih u pravima i slobodama, pa bi uz sve ostale temeljne antidiskriminacije tamo trebalo eksplicitno uvrstiti i spolnu usmjerenost pošto je, prema sudu udruga, homofobija jedan od temeljnih razloga diskriminacije i neravnopravnosti u našem društvu. Isti bi pojam valjalo uvrstiti i u članak 17. stavak 2. gdje se navodi da ograničenja prava i sloboda za posljedicu ne mogu imati nejednakost osoba, taksovno navodeći sva područja gdje treba izbjegavati nejednakost. Također, u članku 39. navodi se kako je zabranjeno i kažnjivo svako poticanje na rat, različite oblike mržnje i nesnošljivost, pa bi ga valjalo dopuniti izravnim navođenjem zabrane i kažnjivosti »nesnošljivosti na osnovi spolne orijentacije«, a u članku 61., koji se odnosi na zaštitu obitelji od strane države, traži se da pored izvanbračne zajednice i »istospolna zajednica« dobije ustavnopravnu zaštitu.

Udruge predlažu i intervenciju u članak 38. koji govori o jamčenju slobode mišljenja i izražavanja. Traži se uvrštenje u Ustav potpuno

treba ratificirati i onda primjenjivati, pa je tim više važno pravo na pristup informacijama, kao univerzalno ljudsko pravo, i ustavno osnažiti. Isti efekt imala bi i dopuna članka 44., koji govori o pravu državljana Hrvatske u obavljanju javnih poslova, s jasnim ustavnim određenjem izbjegavanja »sukoba interesa« koji je danas unutar EU pod velikom lupom u borbi protiv korupcije. Iako je sprečavanje sukoba interesa u Hrvatskoj propisano zakonom, činjenica je, smatraju udruge, da se on ne poštuje ili tek marginalno poštuje, pa je podizanje institucije sukoba interesa na razinu ustavne kategorije praktički nužno.

Politički akteri nisu pokazali naklonost ustavnoj odredbi kojom bi se zastupnički imunitet ukidao automatizmom, kad je riječ o optužnici za kazneno djelo za koje je predviđena kazna dulja od pet godina zatvora

novog stavka koji bi glasio: »Jamči se pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti, izuzev onih koje su klasificirane kao tajne, u skladu sa zakonom«. Time bi se, tvrde predlagači, Hrvatska uključila u međunarodne trendove, posebno na Europsku povelju temeljnih prava, sastavni dio »ustavnog paketa« EU te novopotpisane Konvenciju Vijeća Europe o pravu na pristup informacijama, koju Hrvatska tek

treba ratificirati i onda primjenjivati, pa je tim više važno pravo na pristup informacijama, kao univerzalno ljudsko pravo, i ustavno osnažiti. Isti efekt imala bi i dopuna članka 44., koji govori o pravu državljana Hrvatske u obavljanju javnih poslova, s jasnim ustavnim određenjem izbjegavanja »sukoba interesa« koji je danas unutar EU pod velikom lupom u borbi protiv korupcije. Iako je sprečavanje sukoba interesa u Hrvatskoj propisano zakonom, činjenica je, smatraju udruge, da se on ne poštuje ili tek marginalno poštuje, pa je podizanje institucije sukoba interesa na razinu ustavne kategorije praktički nužno.

Naposlijetku, ponukane restriktivnom odredbom prema kojoj za raspisivanje referendama u skladu sa zakonom Sabor mora uvažiti zahtjev (potpise) čak 10 posto ukupnog broja birača u zemlji (450.000), udruge predlažu da se taj prag spusti na 5 posto.

Koordinatorica ove inicijative za ustavne promjene, inače predsjednica Vijeća GONG-a, Vesna Kesic ističe kako su udruge predlagale amandmane shodno svom području djelovanja, ali da su suglasno odlučile zajednički stati iza cijelog seta predloženih ustavnih promjena. Prema njenom sudu, u nizu svjetodavnih konzultacija od jeseni prošle godine, udruge su stekle dojam kako postoji vjerojatnost da prođu dva prijedloga, oni vezani za sukob interesa i pravo na informaciju. Što se tiče snižavanja broja potpisa za raspisivanje referenduma, osjetila se sklonost SDP-a i nekih drugih zastupnika i klubova, ali za takvo nešto ne postoji suglasnost HDZ-a. Politički akteri nisu pokazali naklonost ni ustavnoj odredbi kojom bi se zastupnički imunitet ukidao automatizmom, kad je riječ o podizanju op-

tužnice za kazneno djelo za koje je predviđena kazna dulja od pet godina zatvora. Vesna Kesic kaže kako su u ovim konzultacijama uočili nevoljkost da se u Ustav uvrsti formulacija o održivom razvoju, izgradnji mira i nenasilju, te odredbe o nediskriminaciji po spolnoj orijentaciji. Konzultacije su pokazale da bi šira javna rasprava, koja nije provedena, a za čije poticanje i omogućavanje je nadležan Sabor, stvorila mnogo veće povjerenje građana u temeljne institucije države, kakav je i Ustav. Šteta što je prilika propuštena, kaže Vesna Kesic, dodajući kako se ipak nada da bi se do konačne revizije Ustava nešto moglo i promijeniti.

Hoće li se to i dogoditi, teško je procijeniti. Ali u prilog tome da bi bilo dobro uvažiti prijedloge udruga govore dva argumenta. S jedne strane, koliko god su u stručnim krugovima najglasniji oni koji smatraju da se aktualnim ustavnim promjenama valja koncentrirati na referendum o ulasku u EU i izbjegavati svako drugo zadiranje u Ustav kako ne bi kaznili s njegovom nužnom promjenom, činjenica je da bi bilo neracionalno ići u promjene Ustava, a ne iskoristiti trenutak za njegovo poboljšanje. Drugo, 90 posto onoga što predlažu udruge već je sastavni dio europske političke (i ustavne) prakse, pa bi se lako moglo dogoditi da čim uđemo u EU budemo prisiljeni ponovno priznati ustavnim promjenama. Ili neko smatra da u skoro vrijeme nećemo u EU, pa su »održivi razvoj«, »spolna orijentacija«, preventivno sprečavanje sukoba interesa državnih dužnosnika i održavanje imuniteta i kad su u pitanju teška kaznena djela, te druge »finese« koje se predlažu trenutno nepotrebne ustavni luksuz?

Bitne primjedbe - nevladina udruga GONG